

วิเคราะห์เปรียบเทียบสิทธิสัตว์ในมุมมองของพระพุทธศาสนากับกฎหมาย*

A COMPARATIVE ANALYSIS OF ANIMAL RIGHTS IN VIEW POINT OF BUDDHISM AND LAW

ญภัทร์ชวดี พันใจลือ

Yaphakhrchawadee Pharnchailue

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Chiang Mai Campus

E-mail : Yaphakhrchawadee@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดและคำสอนว่าด้วยสัตว์ในพุทธศาสนาและกฎหมาย 2) เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีเรื่องสิทธิสัตว์และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และ 3) เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบสิทธิสัตว์ในมุมมองของพระพุทธศาสนาและกฎหมาย เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร ผลการวิจัย พบว่า 1) สัตว์ในทางพระพุทธศาสนา หมายถึงผู้ที่ยังเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏ โดยทั่วไปหมายถึงสัตว์ที่ไม่ใช่มนุษย์เป็นเดรัจฉาน มีร่างกายแนวขวาง บรรลุผลนิพพานไม่ได้ ส่วนในทางกฎหมาย หมายถึงสัตว์ที่มนุษย์เลี้ยงเพื่อการต่าง ๆ และสัตว์ที่อาศัยตามธรรมชาติ โดยภาพรวมถือเป็นทรัพย์สินและวัตถุแห่งสิทธิของมนุษย์ 2) คำว่า "สิทธิสัตว์" ไม่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาแต่หลักคำสอนมีนัยแสดงถึงการมีสิทธิของสัตว์ หลักคำสอนที่เกี่ยวข้องคือหลักเบญจศีลและเบญจธรรม ในทางกฎหมาย "สิทธิสัตว์" คือเครื่องมือที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อให้ความคุ้มครองและให้สวัสดิภาพแก่สัตว์ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องคือ ทฤษฎีสิทธิสัตว์ ทฤษฎีสวัสดิภาพสัตว์ ทฤษฎีการเลิกทาสสัตว์ และทฤษฎีสิทธิสัตว์บนฐานความเป็นพลเมือง 3) พุทธศาสนายอมรับการมีสิทธิทางธรรมชาติ สิทธิทางศีลธรรม ของสัตว์ ส่วนสิทธิทางกฎหมายของสัตว์นั้น มนุษย์เป็นผู้มอบสิทธิให้ในภายหลัง โดยมีหลักเกณฑ์การตัดสินใจที่เสมือนเป็นตัวบทกฎหมายคือหลักศีล 5 และหลักกรรม โดยพิจารณาบนพื้นฐานของเจตนาและผลของการกระทำ สำหรับผู้ละเมิดย่อมได้รับโทษตามกฎหมายแห่งกรรม ส่วนในทางกฎหมาย ยอมรับการมีสิทธิของสัตว์ทั้งสามข้อ จึงปรากฏเป็นบทบัญญัติและกฎหมายคุ้มครอง

* Received 14 June 2021; Revised 8 December 2021; Accepted 9 December 2021

สัตว์เพื่อป้องกันการถูกทำร้ายและการกระทำทารุณกรรมรวมถึงมีการจัดสวัสดิภาพให้สัตว์ผู้ใดฝ่าฝืนก็จะถือว่าเป็นผู้กระทำผิดต่อสังคมและต้องได้รับการลงโทษตามกฎหมาย ตัวบทกฎหมายโดยทั่วไปพบว่าบัญญัติขึ้นตามลักษณะของแต่ละพื้นที่นั้น ๆ ทั้งนี้ ยังปรากฏปัญหาให้พบเห็นกันอยู่ โดยเฉพาะการทารุณกรรมและฆ่าสัตว์ให้ถึงแก่ชีวิต เนื่องมาจากปัญหาการรับรู้หรือเข้าใจ ผลประโยชน์ วิธีแห่งการเอาชีวิตรอด จิตสำนึกทางศีลธรรม และทัศนคติที่แตกต่างกัน จึงเป็นประเด็นที่ถูกถกเถียงเพื่อหาทางออกร่วมกันและพัฒนาปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมต่อไป

คำสำคัญ : สิทธิสัตว์, สวัสดิภาพสัตว์, กฎหมายสัตว์

Abstract

The objectives of this article had three aspects as 1) to study the concept of animal in Buddhist and laws, 2) to study of animal rights and the law that related to animals and 3) to analyze the animal rights in Buddhist and laws perspective. IT was a documentary research. The research's result found that 1) in Buddhism, animal means being that reborn again and again in Samsara, in general term, it focuses on animal being, not human being, have transverse body and can't achieving Nirvarana. In legal term, it means livestock for various purposes and animals living naturally, may be regarded as personal property . 2) The word "animal's right" is not found directly in Buddhist text, but it implies the existence of animal's right. Related teachings on this regard are Five Precepts and Five Dhammas. In the legal system, "animal right" means instrumental requirement designed for protect and offer a safeguard to animals. Related theories are Theory of animal's right, theory of animal's welfare, theory of animal's slavery abolishment (Abolitionist Theory), and theory of animal's right on the basis of civil (Citizenship-based Theory). 3) Buddhism accepts the existence of animal's natural right and moral right. But in term of legal system, animal's right was bestowed by human being afterward. Its justification taken as norm or rule are five precepts and the law of Kamma, considering on the basis of volition and the result of action. The one who violate will consume the result according to the action. Legal system accepts the existence of animal's right in all three categories. In this regard,

animal's right can appears as a promulgation or law of protection animals to prevent them from cruel or brutal treatment as well as providing safeguard for them. The one who violate or ignore such order will be guilty and destined to be punished by law. The laws issued on this regard, are diverse according to locality and culture, therefore, the problems of brutality and killing animals are still be there due to the differentiation of acceptance and understanding, taking advantage or struggling for survival, moral conscience and opinion. These issues are waiting to be discussed and find the proper resolution together and develop them on the right path.

Keywords : Animal Rights, Animal Welfare, Animal laws

บทนำ

ในบรรดาสัตว์บนโลกใบนี้นับว่ามีหลากหลายชนิดด้วยกันและมีจำนวนมากกว่ามนุษย์หลายเท่าตัว แต่ผู้ที่ครอบครองโลกใบนี้ดูเหมือนจะเป็นมนุษย์มากกว่า ทั้งนี้ ท่าทีที่มนุษย์ปฏิบัติต่อสัตว์มีทั้งการคุกคามทำลายและเป็นมิตรต่อกัน ส่วนใหญ่แล้วสัตว์ถูกนำมาใช้เพื่อตอบสนองต่อความต้องการและเพื่อประโยชน์ของมนุษย์ และในปัจจุบันแม้จะมีองค์กรหรือหน่วยงานต่าง ๆ ออกมาเรียกร้องสิทธิและสวัสดิภาพเพื่อให้ความคุ้มครองแก่สัตว์ที่ถูกทารุณกรรมและถูกระทำให้ถึงแก่ความตาย แต่ในแง่มุมมองของกฎหมายแล้วพบว่าสัตว์มีสถานะเป็นเพียงทรัพย์สินซึ่งตกอยู่ภายใต้การบังคับของเจ้าของผู้มีการมสิทธิ์ หรือเป็นเพียงวัตถุแห่งสิทธิเท่านั้น จากแนวคิดเหล่านี้นับเป็นปัญหาที่ถูกหยิบยกมาวิพากษ์ระหว่างกลุ่มบุคคลผู้ต่อต้านการมองสัตว์ในฐานะเป็นเพียงวัตถุชิ้นหนึ่งกับกลุ่มบุคคลผู้ยึดถือลัทธิอรรถประโยชน์ การถกเถียงในประเด็นดังกล่าวนี้ ยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่องและเป็นปัญหาที่ยังไม่มีคำตอบที่ชัดเจนสมบูรณ์ที่จะยอมรับกันได้ แม้ว่าต่อมาแนวคิดเหล่านี้ได้นำไปสู่ประเด็นเรื่องกฎหมาย และการจัดการสวัสดิภาพสัตว์ในหลาย ๆ ประเทศก็ตาม ในประเทศไทยเองก็ได้มีกฎหมายเกี่ยวกับการป้องกันการทารุณกรรมสัตว์ แต่ดูเหมือนว่าจะไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เพราะการทารุณกรรมสัตว์ยังคงมีปรากฏให้เห็นในสังคม มาตรการการรับมือกับปัญหาเหล่านี้จึงเป็นเรื่องที่ควรหาทางออกร่วมกันเพราะส่งผลต่อมนุษย์ สัตว์ และระบบนิเวศวิทยา

ทั้งนี้ ในมุมมองของพระพุทธศาสนาเองก็มีหลักคำสอนอันจะช่วยแก้ไขและลดปัญหา ระหว่างมนุษย์กับสัตว์ให้น้อยลงโดยเฉพาะปัญหาความเหลื่อมล้ำและการปฏิบัติต่อสัตว์ในเชิงลบต่าง ๆ อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมคุณธรรมเพื่อพัฒนาจิตวิญญาณของมนุษย์ให้สูงขึ้นและ

ขยายขอบเขตไปถึงเหล่าสัตว์ด้วย จึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจหากจะนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับกฎหมาย เพื่อเรียกร้องสิทธิที่มนุษย์พึงมีให้แก่สัตว์อย่างเหมาะสมโดยอยู่บนพื้นฐานของศีลธรรมจรรยา ทั้งนี้หากพิจารณาอย่างลึกซึ้งแล้วการมีชีวิตของสัตว์ก็มีความหมายและมีคุณค่า ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าสัตว์ก็มีสิทธิในตัวเอง อย่างน้อยก็เพื่อปกป้องชีวิตของตัวเองให้อยู่รอดปลอดภัยเพราะสัตว์ก็รักชีวิตของตนเฉกเช่นเดียวกับมนุษย์ ในฐานะที่มนุษย์มีความเป็นใหญ่เหนือสัตว์ทั้งหลาย ควรหรือไม่ที่จะเคารพในสิทธิของสัตว์และให้สวัสดิภาพแก่สัตว์เหล่านั้นอย่างเหมาะสม อีกทั้งมีเมตตาต่อสัตว์ให้มากขึ้นหรือปฏิบัติต่อสัตว์ในเชิงบวกแทนที่จะทำลายชีวิตกัน งานวิจัยนี้จึงได้ศึกษาวิเคราะห์แนวคิดทฤษฎีและหลักคำสอนว่าด้วยเรื่องสัตว์และสิทธิสัตว์ กฎหมายที่เกี่ยวข้อง การคุ้มครองสัตว์และสวัสดิภาพสัตว์ในมุมมองของพระพุทธศาสนาเถรวาท และกฎหมาย เพื่อสร้างความเข้าใจและทำความเข้าใจจักสัตว์ให้มากขึ้น อันจะเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์และแนวทางที่จะช่วยเหลือสัตว์ให้มีคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดและคำสอนว่าด้วยสัตว์ในพระพุทธศาสนาและกฎหมาย
2. เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีเรื่องสิทธิสัตว์และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง
3. เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบสิทธิสัตว์ในมุมมองของพระพุทธศาสนาและกฎหมาย

วิธีดำเนินการวิจัย

ทั้งนี้เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนของการศึกษาวิจัยดังนี้

1. เก็บรวบรวมและศึกษาข้อมูลหลักฐานจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2500 และพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539

2. เก็บรวบรวมและศึกษาข้อมูลหลักฐานจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) ได้แก่ คัมภีร์อรรถกถาภาษาบาลีและภาษาไทย เช่น เนตติปกรณ์ วิสุทธิมรรค วิมุติมรรค อภิธัมมตถสังคหะ ปรมัตถทีปนี เป็นต้น พจนานุกรมคัมภีร์บาลีและฉบับภาษาไทย และตำรางานวิชาการด้านพระพุทธศาสนา อาทิ หนังสือ ดุษฎีนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ งานวิจัย บทความ เอกสารทาง วิชาการ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ที่เกี่ยวข้อง

3. วิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารหลักฐานที่เป็นชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) และชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลเรียบเรียง สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และตอบปัญหาที่ต้องทราบ

4. สังเคราะห์ข้อมูลและงานเขียนนิพนธ์ตามหลักฐานที่ปรากฏในคัมภีร์และเอกสาร
5. เรียบเรียงเนื้อหาในแต่ละบทให้มีความสอดคล้องกัน
6. สรุปผลการศึกษาโดยเขียนรายงานในรูปแบบพรรณนา (Description) นำเสนอผลการวิจัย และจัดพิมพ์เข้ารูปเล่ม

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยที่ได้จากการศึกษาตามวัตถุประสงค์ทั้ง 3 ข้อดังกล่าว มีรายละเอียดดังนี้

1. แนวคิดและคำสอนว่าด้วยสัตว์ในพระพุทธศาสนาและกฎหมาย

คำว่า "สัตว์" มีรากศัพท์มาจากภาษาสันสกฤตว่า *सत्त्व* (สัตตว) ทั้งนี้ "สัตต" แปลว่า สัตว์ คน มีความหมาย 2 อย่าง คือ สภาวะ ความมี ความเป็น ไม่ได้ระบุว่าเป็นสิ่งใด และหมายถึงสัตว์เดรัจฉาน เป็นสิ่งมีชีวิตซึ่งแตกต่างไปจากพรหมไม้ ส่วนมากมีความรู้สึกและเคลื่อนไหวย้ายที่ไปได้เอง ความหมายที่ใช้กันเป็นสามัญหมายถึงสัตว์ที่ไม่ใช่มนุษย์ มีลักษณะสำคัญคือมีร่างกายขวางหรือขนานไปกับพื้นโลก ในทางพุทธศาสนาถือว่าขวางจากรรคผลคือโลกุตระธรรมไม่สามารถบรรลุธรรมและนิพพานได้ มีชีวิตอยู่ในภพภูมิเดียวกับมนุษย์ สามารถเห็นได้ด้วยตาเนื้อ ไม่มีที่อยู่ของตนโดยเฉพาะ มีชีวิตความเป็นอยู่ยากลำบาก มีภัยรอบด้านต้องประสบทุกข์ทางกายภาพ อย่างน้อย 3 ประการเป็นประจำ คือ 1) หิว กระจาย 2) หนาวร้อน และ 3) หวาดระแวงภัยจากการถูกล่าเป็นอาหาร สัตว์ที่อ่อนแอกว่าก็จะถูกจับกิน สัตว์เดรัจฉานจัดเป็นหนึ่งในอบายภูมิ 4 ซึ่งเป็นแดนเกิดของกรรมฝ่ายชั่ว เป็นภูมิอันเป็นที่อยู่ของสัตว์ที่มีเจตนาฝ่ายอกุศลกรรมฝ่ายโมหจิตคือจิตที่ประกอบด้วยโมหะความลุ่มหลงเป็นตัวนำเกิดในกำเนิดสัตว์เดรัจฉาน นอกจากนี้ เดรัจฉานภูมิมีความหมายได้อีกอย่างหนึ่งว่าเป็นโลกของสัตว์ที่มีความยินดีในเหตุ 3 ประการ หรือมีสัญญาตญาณหรือสัญญา 3 อย่างคือ กามสัญญา คือ รู้จักเสวยกามคุณ โจรสัญญา คือ รู้จักกินนอน มรณสัญญา คือ รู้จักกลัวตาย สัญญาทั้ง 3 นี้มีแก่สัตว์เดรัจฉานทั้งหลาย สัตว์เดรัจฉานโดยทั่วไปไม่มีธรรมสัญญาอย่างมนุษย์จึงไม่รู้จักผิดชอบชั่วดี แต่เดรัจฉานที่เป็นพระโพธิสัตว์จะมีธรรมสัญญา อาทิพญาช้างฉัททันต์ พระโพธิสัตว์ทั้งหลายเมื่อได้รับพุทธพยากรณ์แล้ว จะไม่เกิดเป็นเดรัจฉานที่มีขนาดเล็กกว่านกระจาบ และมีขนาดไม่ใหญ่กว่าช้าง ส่วนสาเหตุการตายที่สัตว์เดรัจฉานนั้นต้องประสบ มี 2 ประการ คือ 1) สิ้นอายุขัย แก่ตาย และ 2) ตายก่อนวัย ด้วยวิบากกรรมปาณาติบาตของตนเอง การที่สัตว์เดรัจฉานเลี้ยงชีวิตด้วยการฆ่ากัน เมื่อตายไปย่อมไปเกิดในอบายภูมิ 4 สัตว์เดรัจฉานจำนวนน้อยที่ได้ไปเกิดบนสวรรค์ ในทางกฎหมาย พระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 มาตรา 3 ของประเทศไทย กำหนดให้ "สัตว์" หมายความว่า สัตว์

ที่โดยปกติเลี้ยงไว้เพื่อเป็นสัตว์บ้าน สัตว์เลี้ยงเพื่อใช้งาน สัตว์เลี้ยงเพื่อใช้เป็นพาหนะ สัตว์เลี้ยงเพื่อใช้เป็นเพื่อน สัตว์เลี้ยงเพื่อใช้เป็นอาหาร สัตว์เลี้ยงเพื่อใช้ในการแสดง หรือสัตว์เลี้ยงเพื่อใช้ในการอื่นใด ทั้งนี้ไม่ว่าจะมีเจ้าของหรือไม่ก็ตาม และให้หมายความรวมถึงสัตว์ที่อาศัยอยู่ในธรรมชาติตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด ส่วนใหญ่ถือเป็นทรัพย์สินและวัตถุแห่งสิทธิของมนุษย์ และเป็นสิ่งมีชีวิตที่พึงได้รับความคุ้มครองตามหลักจริยธรรม ส่วนความหมายโดยทั่วไปนั้น คำว่า “สัตว์” ตรงกับภาษาอังกฤษว่า "animal" ซึ่งมีรากศัพท์มาจากภาษาละตินว่า animalis แปลว่า มีลมหายใจ มีวิญญาณ หรือสิ่งมีชีวิต (Cresswell, Julia, 2010, p. 21.)

2. เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีเรื่องสิทธิสัตว์และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

เมื่อกล่าวถึงคำว่า”สิทธิ” พระพุทธศาสนานั้นไม่มีปรากฏคำว่า”สิทธิ”แต่หลักคำสอนมีนัยยะของการยอมรับการมีสิทธิของสัตว์ และถือเป็น”หน้าที่”ที่จะต้องปฏิบัติบนพื้นฐานของการศีลธรรมจรรยาต่อตนเองและผู้อื่น เรื่องสิทธิจึงไม่ใช่สิ่งจำเป็นในพระพุทธศาสนา หลักเกณฑ์ในการตัดสินเพื่อนำมาพิจารณาสิทธิของสัตว์และพิจารณาด้านจริยธรรมว่าดีหรือชั่ว ถูกหรือผิด หรือเหมาะสมหรือไม่นั้น มีเกณฑ์พิจารณาอยู่ 3 ประการ คือ 1) เกณฑ์พิจารณาตามหลักศีลห้า 2) เกณฑ์พิจารณาตามหลักของกรรม โดยพิจารณาบนพื้นฐานของเจตนาหรือแรงจูงใจเป็นหลักและดูที่ผลของการกระทำเป็นรอง และ 3) เกณฑ์พิจารณาเรื่องคุณค่า ส่วนค่านิยาม “สิทธิ” ในทางกฎหมายนั้น หมายถึง อำนาจอันชอบธรรมที่จะกระทำการใด ๆ ได้อย่างอิสระ โดยได้รับการรับรองจากกฎหมาย เมื่อเอ่ยถึงสิทธิก็มักจะปรากฏคำว่า “เสรีภาพ” ซึ่งมีความหมายคล้าย ๆ กัน เมื่อกล่าวถึงคำว่า “สิทธิ” อาจจะใช้กับบุคคลโดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคคลธรรมดา ซึ่งอาจมีสิทธิและหน้าที่ต่าง ๆ ตามที่กฎหมายรับรองได้ แต่เมื่อกล่าวถึง “สัตว์” กฎหมายในหลาย ๆ ประเทศยังคงถือว่าสัตว์เป็นทรัพย์สินอย่างหนึ่ง ไม่อาจเป็นผู้ทรงสิทธิได้ตามกฎหมาย สำหรับแนวความคิดว่าด้วยสิทธิสัตว์ ความห่วงใยต่อสัตว์นั้นมีปรากฏมานานแล้ว เพียงแต่ยังไม่ปรากฏเป็นรูปเป็นร่างที่ชัดเจนอย่างในปัจจุบัน ส่วนที่ก่อกำเนิดเป็นรูปร่างขึ้นเป็นองค์กร บุคคล หรือกลุ่มบุคคลที่ชัดเจนในทางตะวันตก เริ่มต้นเมื่อมีการก่อตั้ง “ราชสมาคมเพื่อการพิทักษ์สัตว์” (Royal Society for the Protection of Animals) ในประเทศอังกฤษ ช่วงศตวรรษที่ 19 การคุ้มครองสิทธิสัตว์และสวัสดิภาพสัตว์รวมถึงการป้องกันการทารุณกรรมสัตว์ ปรากฏในกฎหมายของหลาย ๆ ประเทศ โดยบางประเทศมีการรับรองการคุ้มครองสัตว์ในระดับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ แต่ส่วนใหญ่จะอยู่ในบทบัญญัติของกฎหมายที่เทียบเท่ากับพระราชบัญญัติ ส่วนในประเทศไทยนั้น ได้ริเริ่มความคิดที่จะให้การป้องกันการทารุณกรรมและจัดสวัสดิภาพให้แก่สัตว์มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552 และแล้วเสร็จเป็นกฎหมายระดับพระราชบัญญัติคือพระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและจัดสวัสดิภาพสัตว์ในปี พ.ศ. 2557 สำหรับมุมมองแนวคิดสิทธิสัตว์ (Animal Rights) นั้นเห็นว่าสัตว์มีคุณค่าเช่นเดียวกับมนุษย์จึงสมควร

ได้รับสิทธิและมนุษย์มีหน้าที่โดยตรงต่อสัตว์ตามความเหมาะสม จุดเริ่มต้นของแนวคิดนี้มาจากแนวคิดเผ่าพันธุ์นิยมที่ยึดถือมนุษย์เป็นศูนย์กลางคือมองชีวิตรูปแบบอื่นที่ไม่ใช่มนุษย์อยู่บนฐานที่เป็นประโยชน์ตน ซึ่งแนวความคิดลักษณะเช่นนี้เป็นแนวความคิดหลักทางอภิปรัชญาและจริยศาสตร์กระแสหลักที่พัฒนามานับแต่สมัยกรีกโบราณ เช่น โซเครตีส (Socrates) เพลโต (Plato) อริสโตเติล (Aristotle) และพวกเอพิคิวเรียน (Epicurean) ศาสนายิวและศาสนาคริสต์ ตลอดจนแนวความคิดทางปรัชญาและวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ที่ได้รับอิทธิพลจากฟรานซิส เบคอน (Francis Bacon) และ เรอเน เดสการ์ตส์ (René Descartes) เป็นต้น ซึ่งล้วนแสดงเป็นนัยยะบอกให้เห็นถึงความสำคัญของมนุษย์ทั้งสิ้น นักสิทธิสัตว์ที่มีชื่อเสียงและได้รับการยอมรับมีหลายท่าน เช่น เฮนรี ซอลต์ (Henry Salt), ปีเตอร์ ซิงเกอร์ (Peter Singer) เป็นต้น ส่วนแนวคิดสวัสดิภาพสัตว์ (Animal Welfare) นั้นเห็นว่ามนุษย์ควรมีมุขยธรรม มีความรับผิดชอบทางศีลธรรม และไม่กระทำการอันใดที่เป็นการทารุณกรรมสัตว์โดยไม่จำเป็นและควรให้สวัสดิภาพแก่สัตว์ สำหรับทฤษฎีสิทธิสัตว์บนฐานความเป็นพลเมือง (Citizenship-based Theory) ของดอนัลสันกับคิมลิก้า (Donaldson & Will Kymlicka) นั้นให้ความสำคัญกับความเท่าเทียมกันระหว่างมนุษย์กับสัตว์ การปกป้องผลประโยชน์ของสัตว์ และเรื่องของศีลธรรมมากกว่าทฤษฎีเลิกทาสสัตว์ (Abolitionist Theory) ของฟรานซิสโอน (Gary Francione) ที่ไม่มีเหตุผลที่ดีทางศีลธรรม ที่จะสนับสนุนการปฏิบัติต่อมนุษย์กับสัตว์เลี้ยงอย่างเหมาะสม

3. เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบสิทธิสัตว์ในมุมมองของพระพุทธศาสนาและกฎหมาย

1) วิเคราะห์เปรียบเทียบสิทธิทางธรรมชาติของสัตว์ในพระพุทธศาสนาและกฎหมาย ในมุมมองของพระพุทธศาสนาระหว่างมนุษย์กับสัตว์นั้นนับเป็นองค์รวมแห่งธรรมชาติและชีวภาพเดียวกัน มีความต้องการที่จะดำรงชีวิตให้อยู่รอดเป็นพื้นฐาน มีความรู้สึกสุข ทุกข์ และความรักชีวิต เช่นเดียวกัน นอกจากนี้ องค์ประกอบของชีวิตมนุษย์และสัตว์นั้นก็คล้ายกันคือประกอบด้วยธาตุ 6 กล่าวคือ ดิน น้ำ ลม ไฟ อากาศ และวิญญาณ ธาตุ 5 ประการแรกเป็นรูปธรรม ประการสุดท้ายเป็นนามธรรม นั่นคือ ชีวิตประกอบด้วยร่างกายและจิตใจ ซึ่งอาจกระจายเป็นธาตุ 6 กล่าวคือ ร่างกายประกอบด้วยธาตุ 4 คือ ดิน น้ำ ไฟ ลม ส่วนจิตใจประกอบด้วยวิญญาณธาตุ เป็นตัวรับรู้ ตัวคิด ตัวกำหนดจดจำ สภาวะที่รู้แจ้งอารมณ์ ได้แก่ วิญญาณธาตุ 6 คือ จักขุวิญญาณธาตุ โสต ฆาน ชิวหา กาย และมโนวิญญาณธาตุ ทั้งนี้ ส่วนประกอบของชีวิตนั้นมี 2 แนว คือ 1) ชั้น 5 มีรูปเวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ 2) องค์ประกอบของชีวิตเป็นปรมัตถธรรม 3 คือ รูป จิต และเจตสิก และความสัมพันธ์ระหว่างกายกับจิต อธิบายได้ว่า ในตัวมนุษย์และสัตว์ทั้งหลายนั้น มีส่วนประกอบอยู่ 3 อย่าง ได้แก่ กาย จิต และเจตสิก ซึ่งในทางธรรมเรียกว่า รูปกับนาม ดังนั้น สัตว์จึงมีสิทธิโดยธรรมชาติ

ทั้งนี้ สัตว์มีพฤติกรรมบางอย่างที่มีคุณค่าเชิงศีลธรรม ซึ่งเป็นข้อวิพากษ์หนึ่งที่สนับสนุนเรื่องการมีสิทธิของสัตว์ คือ 1) คุณค่าจากความสามารถในการกระทำความดี 2) คุณค่าจากความดีที่ได้สั่งสมไว้ในอดีตชาติ และ 3) คุณค่าจากความสามารถในการมีความรู้สึกสุข ทุกข์ และรักชีวิต คำสอนของพระพุทธศาสนาจึงให้สิทธิแก่สัตว์อย่างชัดเจนคือศีลข้อปาณาติบาต ในหลักเบญจศีล ศีลข้อนี้จึงครอบคลุมขยายมายังสัตว์ทั้งหลาย ซึ่งหลักเกณฑ์สำคัญนี้มีลักษณะสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่าด้วยสิทธิสัตว์ที่บรรดานักสิทธิสัตว์ทั้งหลายอ้างถึงเพื่อปกป้องสัตว์ กล่าวคือ (1) มนุษย์เป็นสัตว์ประเภทหนึ่งที่มีวิวัฒนาการมาจากสัตว์ในแง่ที่มนุษย์จึงอยู่ในฐานะเป็นญาติกับสัตว์อื่น ๆ ไม่ใช่เป็นนาย (2) มนุษย์และสัตว์มีจิตใจที่เหมือนกัน คือ มีจิตใจที่รักชีวิต รักความสุขเกลียดความทุกข์ (3) แม้มนุษย์จะเหนือกว่าสัตว์อื่นในด้านภาษาและเหตุผลก็ตาม แต่สิ่งนี้ไม่ได้หมายความว่ามนุษย์มีสิทธิที่จะทำลายชีวิตหรือทารุณกรรมสัตว์อื่นตามใจชอบได้ (4) การที่มนุษย์เหนือกว่าสัตว์อื่นในด้านใดด้านหนึ่งจึงควรทำให้มนุษย์พัฒนาจริยธรรมของตนเองให้สูงขึ้น และขยายขอบเขตสิทธิครอบคลุมไปถึงสัตว์อื่น ๆ ด้วย โดยสรุปหลักเกณฑ์เชิงพุทธที่สอดคล้องกัน คือ ก) ขอบเขตของสัตว์มีชีวิต (ปาณะ) ที่ได้รับการคุ้มครองในสิกขาบทนี้คือมนุษย์และสัตว์เดรัจฉานทุกชนิด สอดคล้องและสนับสนุนแนวคิดสิทธิสัตว์ข้อที่ (1) ข) เจตนารมณ์ของสิกขาบทนี้ถือเอาธรรมชาติของสัตว์มีชีวิตทุกชนิด ซึ่งรักชีวิต รักสุขเกลียดทุกข์ ไม่ต้องการให้ใครมาทำลายชีวิตตน สอดคล้องและสนับสนุนแนวคิดสิทธิสัตว์ข้อที่ (2) ค) โทษในแง่ศีลถือว่าการฆ่าสัตว์ทุกชนิดไม่ว่ามนุษย์หรือสัตว์เดรัจฉาน ไม่ว่าจะเล็กหรือใหญ่ย่อมมีโทษสถานเดียวคือศีลขาด สอดคล้องและสนับสนุนแนวคิดสิทธิสัตว์ข้อที่ (1) ง) แนวคิดที่ว่าด้วยการฆ่า มีความหมายครอบคลุมการกระทำทุกชนิดที่ทำให้คนและสัตว์ต้องตาย ตลอดจนการทำร้ายร่างกายมนุษย์ และการทำทารุณกรรมต่อสัตว์ให้ต้องบาดเจ็บหรือพิการ ต้องทนทุกข์ทรมาน ถือว่าเป็นข้อห้ามตามสิกขาบทนี้ ซึ่งสอดคล้องและสนับสนุนสิทธิสัตว์ข้อที่ (3) จ) เบญจศีลเป็นธรรมสำหรับมนุษย์ คือ เป็นธรรมที่ทำให้เป็นมนุษย์เป็นสัตว์ประเสริฐ เป็นผู้ที่มีจิตใจสูงส่งด้วยคุณธรรม ไม่เบียดเบียนตนเอง บุคคลอื่น ตลอดจนสัตว์อื่น สอดคล้องและสนับสนุนแนวคิดสิทธิสัตว์ข้อที่ (3) และ (4) ส่วนเบญจธรรมที่สนับสนุนสิทธิสัตว์คือ (1) เมตตา ความปรารถนาดีต่อมนุษย์และสัตว์ และ (2) กรุณา ความสงสาร ปรารถนาให้มนุษย์และสัตว์หลุดพ้นจากความทุกข์ หลักการนี้สอดคล้องและสนับสนุนแนวคิดที่ว่าด้วยสิทธิสัตว์ทุก ๆ ข้อ (อำนาจยอดทอง, 2558)

สำหรับแนวความคิดเรื่องสถานภาพทางศีลธรรมและสิทธิของสัตว์นั้น กลุ่มนิเวศวิทยาแนวโลก ผนวกรวมชีวิตสัตว์และพืชทั้งหลายเข้าไว้ในประชาคมเชิงศีลธรรมด้วย จึงถือได้ว่ามีสถานภาพทางศีลธรรมที่ชัดเจน และเคารพสิทธิของสิ่งมีชีวิตทั้งปวงหลักการนั้นค่อนข้างจะเหมือนกันกับกลุ่มสิทธิของสัตว์และกฎหมาย แต่ก็ยังมีรายละเอียดที่แตกต่างไป กล่าวคือกลุ่มนิเวศวิทยาแนวโลกนั้นมองทุกอย่างแบบองค์รวมซึ่งต่างจากกลุ่มสิทธิของสัตว์และกฎหมาย

ที่มองระบบย่อยมากกว่าองค์รวม ทั้งนี้ กลุ่มของสิทธิของสัตว์ ที่นำโดย ปีเตอร์ ซิงเกอร์ (Peter Singer) นักคิดชาวออสเตรเลีย ได้โต้แย้งกลุ่มที่ยึดเอามนุษย์เป็นศูนย์กลาง (anthropocentrism) ที่มองว่าสัตว์มีสถานภาพที่ต่ำกว่ามนุษย์เพราะไม่มีภาษาในการใช้สื่อสารและไม่มีสติปัญญาเพียงพอที่จะคิดหรือใช้เหตุผลได้ จึงต้องมีหน้าที่รับใช้มนุษย์ และไม่มีสิทธิอะไรที่จะเรียกร้องได้ กลุ่มสิทธิสัตว์มองว่าสัตว์ก็มีสถานภาพเท่าเทียมกับมนุษย์ สมควรที่จะขยายขอบเขตแห่งสิทธิไปยังสัตว์ด้วย ทั้งนี้ พฤติกรรมของสัตว์ การรับรู้เข้าใจและความตระหนักรู้ในความรู้สึกของตนเองมากนักน้อยเพียงใดนั้นเป็นสิ่งที่ไม่สามารถพิสูจน์ให้เห็นได้อย่างชัดเจน จึงส่งผลกระทบต่อการยอมรับหลักการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมและเสมอภาคระหว่างมนุษย์กับสัตว์ตลอดมา กฎหมายที่ออกมาบังคับใช้จึงเป็นผลการพิจารณาสิทธิทางธรรมชาติและสิทธิทางศีลธรรมของสัตว์ และเน้นตัวกฎหมายด้านการปกป้องคุ้มครองสวัสดิภาพของสัตว์แทนการเรียกร้องให้คุ้มครองสิทธิของสัตว์ ซึ่งจะพบเห็นกฎหมายดังกล่าวในกลุ่มประเทศพัฒนาแล้วมากกว่ากลุ่มประเทศอื่น ๆ

3) วิเคราะห์เปรียบเทียบสิทธิทางกฎหมายของสัตว์ในพระพุทธศาสนาและกฎหมาย ในทางพุทธศาสนาไม่ได้กล่าวถึงการมีสิทธิทางกฎหมายของสัตว์ แต่กล่าวถึงสิ่งหนึ่ง ที่เรียกกันว่าหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติต่อกัน ทั้งนี้ พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับสัตว์ทั้งหลายอย่างเท่าเทียมกันและให้มีจิตเมตตาต่อสัตว์ทั้งยังมองว่าสิ่งมีชีวิตทั้งหลายอยู่ในวงจรแห่งจริยธรรม พุทธศาสนาจึงยอมรับการมีสิทธิทางธรรมชาติและสิทธิทางศีลธรรมของสัตว์ทำให้เกิดนัยยะของการมีสิทธิทางกฎหมายของสัตว์ขึ้น ซึ่งถือเอาหลักศีล 5 ข้อปาณาติบาต และหลักกรรม มาเป็นตัวตัดสิน หากละเมิดหรือกระทำผิดต่อหลักศีลธรรมก็จะต้องได้รับโทษตามกฎหมายแห่งกรรม และต่อยอดเป็นกฎหมายสำหรับสัตว์ในเวลาต่อมา ซึ่งแนวทางการสนับสนุนต่อกฎหมายการคุ้มครองและให้สวัสดิภาพสัตว์ก็คือหลักเบญจศีลและเบญจธรรม ในทางกฎหมายสิทธิทางกฎหมายของสัตว์มาจากการที่มนุษย์เป็นผู้มอบสิทธิให้โดยคำนึงถึงหลักมนุษยธรรมและศีลธรรมจรรยาตามความเหมาะสม

ทั้งนี้ เมื่อกล่าวถึงคำว่า “สิทธิ” อาจจะใช้กับบุคคลโดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคคลธรรมดา ซึ่งอาจมีสิทธิและหน้าที่ต่าง ๆ ตามที่กฎหมายรับรองได้ แต่เมื่อกล่าวถึง “สัตว์” กฎหมายในหลาย ๆ ประเทศยังคงถือว่าสัตว์เป็นทรัพย์สินอย่างหนึ่งไม่อาจเป็นผู้ทรงสิทธิได้ตามกฎหมาย (Gary L. Francione, 2004, p. 16.) เมื่อมีแนวความคิดที่ว่าสัตว์ถูกมองว่าเป็นวัตถุแห่งสิทธิ และตกเป็นกรรมสิทธิของบุคคลผู้เป็นเจ้าของ เจ้าของจึงสามารถกระทำการอย่างใด ๆ ได้ต่อทรัพย์สินที่ตนเองมีกรรมสิทธิ์เป็นสิทธิเด็ดขาดที่กฎหมายรับรองให้ เช่นนี้ในความเป็นจริง การปฏิบัติต่อสัตว์ที่ตนเป็นเจ้าของจึงไม่ต่างจากวัตถุที่ไม่มีชีวิต ดังนั้น สัตว์ไม่สามารถเป็นผู้ทรงสิทธิได้ด้วยตนเอง เมื่อกฎหมายไม่รับรองรับสถานะของสัตว์ให้เทียบเท่ากับบุคคลธรรมดา องค์กรและหน่วยงานในต่างประเทศที่ดำเนินการเกี่ยวกับการคุ้มครองสัตว์ จึงมีความพยายามในการ

ส่งเสริมปกป้อง ดูแล และคุ้มครองสัตว์ในด้านต่าง ๆ รวมถึงกลุ่มนักต่อต้านเพื่อการคุ้มครองสัตว์ ใช้วิธีการเรียกร้องผ่านกิจกรรมและสื่อต่าง ๆ ต่อมาก็ถูกสานต่อโดยกฎหมาย องค์กร และสมาคมที่เกี่ยวข้องกับสัตว์ โดยได้ถือโอกาสนี้กดดันให้แต่ละประเทศออกกฎหมายสิทธิของสัตว์เพื่อที่จะคุ้มครองและพิทักษ์สัตว์ไม่ให้ถูกทารุณกรรม สัตว์จึงมีสถานภาพและสิทธิตามกฎหมาย ซึ่งระดับสิทธิของสัตว์นี้ขึ้นอยู่กับข้อกำหนดขอบเขตของแต่ละประเทศ แต่ก็ยอมรับบัญญัติสากลขององค์กรพิทักษ์สัตว์โลกเป็นหลัก ในประเทศและภูมิภาคต่าง ๆ ทั่วโลกจึงมีการดำเนินการและต่างออกมาตรการในการคุ้มครองสัตว์ซึ่งมีหลักการและมีลักษณะสำคัญใกล้เคียงกัน หลักสวัสดิภาพสัตว์ที่ได้รับการยอมรับและถูกนำมาใช้คือ “หลักอิสรภาพ 5 ประการของสัตว์ (5 Freedoms)” มีเนื้อหา ดังนี้ (1) อิสรภาพจากความหิวกระหาย กล่าวคือ ต้องได้รับอาหารและน้ำอย่างเหมาะสม (2) อิสรภาพจากความไม่สะดวกสบายจากสภาวะแวดล้อม กล่าวคือ ต้องถูกจัดให้อยู่ในสถานที่ที่มีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม สะดวกสบาย (3) อิสรภาพจากความเจ็บปวด บาดเจ็บ และโรคภัย กล่าวคือ ต้องมีมาตรการในการป้องกัน และการตรวจรักษาอย่างรวดเร็ว (4) อิสรภาพจากการแสดงออกตามธรรมชาติของสัตว์ กล่าวคือ มีพื้นที่ให้อย่างเพียงพอ และเครื่องมือ อำนวยความสะดวกที่เหมาะสมกับชนิดของสัตว์ (5) อิสรภาพจากความกลัวและความทุกข์ทรมาน กล่าวคือ การปฏิบัติต่อสัตว์ต้องไม่ใช้วิธีที่จะมีผลต่อสภาพจิตใจของสัตว์ (Farm Animal Welfare Council, 1965) โดยหลักการดังกล่าวได้กลายมาเป็นส่วนสำคัญที่ปรากฏอยู่ในมาตรการการดูแลความเป็นอยู่ขั้นพื้นฐานของสัตว์และคุ้มครองไม่ให้สัตว์ได้รับความทุกข์ทรมานในด้านต่าง ๆ ที่น่าสนใจยิ่งไปกว่านั้นในแง่มุมของการค้าระหว่างประเทศ หลายประเทศได้หันมาคำนึงถึงมาตรการในการเลี้ยง ดูแล และรักษาปศุสัตว์ในฟาร์ม รวมไปถึงการบำบัดและควบคุมโรคอย่างเร่งด่วน ไม่นับรวมถึงผลพลอยได้ที่มีคุณประโยชน์อื่น ๆ โดยเฉพาะคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของระบบนิเวศ มนุษย์ สัตว์ และสิ่งแวดล้อม ที่ตามมา

เมื่อวิเคราะห์กฎหมายที่นำมาใช้ในหลาย ๆ ประเทศ พบว่าปัญหาที่พบส่วนใหญ่คือตัวบทกฎหมายและวิธีการปฏิบัติ ทั้งนี้ กฎหมายของในต่างประเทศมีความครอบคลุม ชัดเจน และมีประสิทธิภาพมากกว่าของประเทศไทย สำหรับกฎหมายของประเทศไทยนั้นยังมีความคลุมเครือในส่วนของตัวบทกฎหมาย การตีความเนื้อหาเมื่อมีการนำมาใช้มีความขัดแย้งหรือลักลั่นกัน ยังไม่มีรายละเอียดเกี่ยวกับการจัดสวัสดิภาพสัตว์ไว้มากนัก การกระทำความผิด บทลงโทษ ความพร้อม การปฏิบัติภารกิจ การบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายของพนักงานเจ้าหน้าที่ และยังขาดมาตรการสำหรับผู้ที่จะเลี้ยงไม่ดูแลสัตว์ของตน รวมถึงการใช้ประโยชน์จากสัตว์ที่ไม่ได้คำนึงถึงการมีคุณธรรมควบคู่ไปด้วย นอกจากนี้ ในการนำมาใช้คุ้มครองและจัดสวัสดิภาพให้กับสัตว์ พบว่า การแก้ไขปัญหาที่ผ่านมาเป็นการกระทำเชิงอนุรักษ์จำพวกสัตว์มากกว่าการหามาตรการป้องกันผ่านกฎหมายและศีลธรรม การดำเนินการก็ยังคงขาดการ

สนับสนุนจากภาคส่วนอื่น ๆ อยู่มาก ทำให้ยังมีกรณีการทารุณกรรมสัตว์เกิดขึ้นอยู่เสมอหรือแม้กระทั่งการหลีกเลี่ยงที่จะไม่กระทำตามหลักการ

อภิปรายผลการวิจัย

ความหมายของคำว่า “สัตว์” โดยทั่วไปตามทัศนะของพระพุทธศาสนาคือสิ่งมีชีวิตที่ประกอบด้วยชั้น 5 เป็นผู้ที่ยังติดข้องในชั้นและยังเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏทั้งหมดรวมทั้งมนุษย์และสัตว์เดรัจฉานที่อาศัยอยู่ในโลกก็รวมอยู่ในคำว่าสัตว์ โดยทั่วไปแล้วคำว่า “สัตว์” จะหมายถึงสัตว์อื่นที่ไม่ใช่มนุษย์ ส่วนความหมายในทางกฎหมายนั้นจะเน้นไปในเชิงการใช้ประโยชน์จากสัตว์ ส่วนใหญ่นั้นจะมองว่าสัตว์ยังคงเป็นทรัพย์สินอย่างหนึ่ง ไม่อาจเป็นผู้ทรงสิทธิได้ตามกฎหมาย เป็นกรรมสิทธิ์ของผู้เป็นเจ้าของที่จะสามารถกระทำการใด ๆ ต่อสัตว์ของตนก็ได้ หรือเป็นสิ่งมีชีวิตในระดับต่ำกว่า เป็นสิ่งหลงเหลือมาจากวิวัฒนาการทางแนวคิดยุคหนึ่งที่ได้แบ่งแยกสังคมมนุษย์ออกจากธรรมชาติ ต่อมาแนวคิดเรื่องความสัมพันธ์กับมนุษย์กับธรรมชาติเปลี่ยน จึงเกิดมุมมองที่มนุษย์มาให้ความสำคัญกับสัตว์มากขึ้นและให้สิทธิแก่สัตว์เมื่อกล่าวถึงคำว่า “สิทธิ” ในพุทธศาสนาไม่ปรากฏคำเหล่านี้ แต่หลักคำสอนมีนัยยะแสดงถึงการมีอยู่ของสิทธิสัตว์ซึ่งอาจเรียกว่าหน้าที่ที่ควรปฏิบัติต่อสัตว์ก็ได้ ทั้งนี้เมื่อพิจารณาผ่านกฎเกณฑ์ทางจริยธรรม หลักคำสอนต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นพีชนิยาม หลักศีล 5 หลักกฎแห่งกรรม หรือแม้แต่หลักเกณฑ์เรื่องของเจตนาและผลแห่งการกระทำ กล่าวได้ว่าพุทธศาสนายอมรับการมีสิทธิทางธรรมชาติซึ่งเป็นสิ่งที่มีติดตัวมาตั้งแต่กำเนิดของสัตว์ และสิทธิทางศีลธรรมซึ่งขยายมาจากสิทธิทางธรรมชาติและการยอมรับการมีสถานะทางจริยธรรมของสัตว์ ซึ่งต่อมาสติทั้งสองนี้ได้ขยายมาเป็นสิทธิทางกฎหมายของสัตว์ โดยผ่านการตัดสินใจของมนุษย์บนพื้นฐานของผลประโยชน์และศีลธรรมจรรยา ซึ่งมีแนวคิดสำคัญบนพื้นฐานของการเป็นเพื่อนร่วมโลกและสังสารวัฏเดียวกัน จึงควรเอาใจเขามาใส่ใจเรา เพื่อแผ่ความเมตตากรุณาไปสู่สรรพสัตว์ทั้งหลาย ทั้งนี้ พุทธศาสนากล่าวถึงวิถีแห่งสรรพสิ่งที่มีความไม่แน่นอนเปลี่ยนแปลงได้เสมอ สัตว์ก็เช่นเดียวกันล้วนมีชาติภพที่แตกต่างกันเช่นเดียวกับมนุษย์ที่ต่างอยู่ภายใต้กฎแห่งกรรมเดียวกัน ดังนั้นสัตว์จึงมีสิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติอันชอบธรรม พระพุทธศาสนาจึงถือเอาหลักเบญจศีลข้ออาปณตบาตมาเป็นหลักการในการจัดการเรื่องสิทธิสัตว์ไว้อย่างชัดเจน ผู้ที่ละเมิดศีลข้อนี้ก็ถือว่าการทำผิดตามหลักศีลธรรมและธรรมชาตินั้น และนำหลักเบญจธรรมมาใช้ในการแก้ปัญหาระหว่างมนุษย์กับสัตว์ ทั้งนี้ทั้งนั้นหลักคำสอนของพุทธศาสนาทั้งหมดล้วนแล้วแต่ส่งเสริมสนับสนุนกันในการพัฒนาและยกระดับจิตใจของผู้ปฏิบัติให้สูงขึ้นก็จะช่วยแก้ปัญหาเรื่องสัตว์นี้ได้ ซึ่งแนวคิดเหล่านี้ล้วนแล้วแต่สัมพันธ์และส่งเสริมแนวคิดของนักสิทธิสัตว์ทั้งหลายที่เรียกร้องให้สัตว์มีสิทธิเฉกเช่นเดียวกับมนุษย์ที่สามารถมีได้ ในหลายประเทศการเปลี่ยนแปลง

มุมมองต่อสัตว์นี้ได้รับการยอมรับทางกฎหมาย จึงได้มีกฎหมายที่ให้สิทธิแก่สัตว์โดยเน้นการคุ้มครองและให้สวัสดิภาพแก่สัตว์ สัตว์จึงมีสิทธิทางกฎหมายที่หากมีการละเมิดสิทธิของสัตว์หรือกระทำทารุณกรรมสัตว์ต้องได้รับบทลงโทษตามกฎหมายกำหนดนั้น ซึ่งระดับของสิทธิขึ้นอยู่กับข้อกำหนดของแต่ละประเทศ ซึ่งถือว่าให้คุณประโยชน์ต่อหลายฝ่ายทั้งมนุษย์ สัตว์และสิ่งแวดล้อม ที่ได้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นกว่าเดิม แม้ว่าจะมีปัจจุบันจะยังพบปัญหาอยู่ โดยเฉพาะการทารุณกรรมสัตว์ การฆ่าทำลายให้ถึงแก่ชีวิต ประเด็นส่วนใหญ่เนื่องมาจากการมีอยู่ของกิเลสในมนุษย์และสัตว์รวมถึงวิถีแห่งการเอาชีวิตรอด จึงมีประเด็นให้ถกเถียงเพื่อหาทางออกร่วมกันต่อไป

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

ควรจะมีการออกกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสัตว์และสวัสดิภาพสัตว์อย่างรัดกุม มีเนื้อหาที่ชัดเจน มีคุณลักษณะสอดคล้องกับคุณลักษณะของสัตว์ มีมนุษยธรรม และสามารถนำไปใช้ได้ก่อให้เกิดประสิทธิผลมากที่สุด โดยคำนึงถึงผลลัพธ์และผลกระทบที่จะตามมาต่อระบบนิเวศมนุษย์ สัตว์ และสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ ควรมีการประชาสัมพันธ์และรณรงค์เกี่ยวกับสัตว์ให้ประชาชนรับรู้มีความเข้าใจและปลูกจิตสำนึกที่ดีเกี่ยวกับการคุ้มครองและให้สวัสดิภาพแก่สัตว์ให้มากขึ้น ลดความคิดเชิงลบและกระทำทารุณกรรมสัตว์ โดยรณรงค์ผ่านสื่อหลาย ๆ ช่องทาง รวมทั้งแทรกเข้าไปในหลักสูตรการเรียนการสอน มีการเสวนาอย่างต่อเนื่องและสนับสนุนการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ให้มากขึ้น เพื่อหาทางออกร่วมกันในการช่วยเหลือมนุษย์และสัตว์ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นโดยไม่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศวิทยา และเพื่อช่วยลดปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างมนุษย์กับสัตว์ให้น้อยลง โดยเฉพาะปัญหาการฆ่าและทารุณกรรมสัตว์ที่ยังมีปรากฏอยู่หรือปัญหาที่สัตว์มาทำความเดือดร้อนให้เกิดแก่มนุษย์ เป็นต้น ซึ่งอาจนำหลักการพัฒนาแบบยั่งยืนมาปรับใช้โดยเรียกร้องให้คำนึงถึงสิ่งมีชีวิตอื่นบนโลกใบนี้ที่ไม่ใช่เฉพาะกับมนุษย์เท่านั้น ทั้งนี้หน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง ควรมีอำนาจในการให้การจัดการและช่วยเหลือสัตว์มากขึ้น รวมถึงมีการประสานงานกันกับภาครัฐและสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ และควรต้องมีการสร้างและดูแลศูนย์พักพิงสัตว์ โรงพยาบาลสัตว์ ให้มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นอย่างเพียงพอ โดยเฉพาะบุคลากรทางการแพทย์ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง เพื่อรองรับการรักษาความเจ็บป่วย และช่วยเหลือสัตว์ในด้านต่าง ๆ รวมถึงสนับสนุนงบประมาณในการทำวิจัยเพื่อพัฒนาและสร้างสรรค์ผลประโยชน์ให้เกิดร่วมกันระหว่างมนุษย์กับสัตว์

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การศึกษาวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ที่มีความเป็นปัจจุบันและเจาะลึกในเรื่องของสัตว์ที่เป็นปัญหาโดยเฉพาะการถูกทารุณกรรมหรือถูกฆ่าในแง่มุมต่าง ๆ เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและเป็นแนวทางในการแก้ไขที่ถูกต้องเหมาะสมต่อไป

2.2 การศึกษาวิจัยเรื่องภัยพิบัติและวิกฤตการณ์ต่าง ๆ เชิงลึก ส่งผลกระทบต่อด้านลบและเป็นปัญหาต่อชีวิตความเป็นอยู่ของชีวิตมนุษย์และสัตว์ให้ได้รับความลำบากเดือดร้อน

2.3 การศึกษาวิจัยเปรียบเทียบประเด็นสิทธิสัตว์ในทัศนะของพุทธศาสนาเถรวาทกับศาสนาอื่น หรือแม้แต่การนำมาอภิปรายวิเคราะห์ร่วมกับหลักทางวิทยาศาสตร์ เพื่อที่จะทำให้รู้และเข้าใจถึงแนวคิดในมุมมองต่าง ๆ กัน อันจะเป็นประโยชน์ต่อบุคคลหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2546). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ : เอส. อาร์. พรินติ้ง แมส โปรดักส์.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สิทธิชัย คลังมณี. (2558). ปัญหาการบังคับใช้พระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมสัตว์และการจัดหลักสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 (การศึกษาอิสระปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ : คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- อำนาจ ยอดทอง (2558). แนวความคิดว่าด้วยสิทธิสัตว์ในเบญจศีล-เบญจธรรม. เรียกใช้เมื่อ 5 มีนาคม 2564 จาก <http://oknation.nationtv.tv/blog/academicbuddhism/2015/08/28/entry-1>
- Cresswell, Julia. (2010). The Oxford Dictionary of Word Origins (2nd ed.). New York: Oxford University Press.
- Gary L. Francione, (2004). “Animal-Property or Person?” in Animal Rights: Current Debates and New Directions. New York : Oxford University Press.
- Farm Animal Welfare Council. (2010, October 7). Five Freedoms. Retrieved March 5, 2021, from <http://www.fawc.org.uk/freedoms.htm>.

